

עוז
והדר

הַגְּדָה שֶׁל פֶּסֶחַ

אוצרות החסידות

עם הלכות ליל הסדר

מאמרים נבחרים מספרי החסידות
תורתם של רבותינו הקדושים שרפי מעלה
מרוממים ומגביהים לעולמות נעלים ונשגבים
ערוכים מסודרים על סדר ההגדה בשפה ברורה ונעימה

יוצא לאור בס"ד על ידי
ממלכת התורה 'עוז והדר'
ניסן תשפ"ד

הגדה של פסח אוצרות החסידות

יוצא לאור על ידי
ממלכת התורה "עוז והדר"

©
כל הזכויות שמורות
לממלכת התורה "עוז והדר"

Rabbi Y. Leifer
8 Truman Ave.
New Square, N.Y. 10977

נדפס על נייר חו"ל
שאין בו חשש חילול שבת

נדפס בארץ ישראל
Printed in E. ISRAEL

הארות והערות יתקבלו בברכה
בת.ד. 9359 בית שמש
פקס: 03-5423180

היות ומושקע במהדורה חדשה מפוארת זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל עפ"י הזכויות בכל המדינות אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית מספר זה, וכן אין לתרגם או לאכסן במחשב או לקלוט בכל דרך שהיא כל חלק שהוא מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס, בביאורים במקורות ובכל ההוספות. ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

הפצה והזמנות:

'היכלי תורה'

בארה"ב:
Fax. (718)437-3514
Tel. (718)437-0054

בארץ ישראל:
טלפון (02)9924603
פקס (03)5435884

באירופה:

Tel. 44-191-430-0333

כריכה ושערות: "וקסברגר"

סימני הסדר

קִדְשׁ. וְרַחֵץ. בְּרַפֵּס. יַחֵץ. מִגִּיד. רַחֲצָה.
 מוֹצִיא. מִצָּה. מְרוֹר. כּוֹרֵךְ. שֶׁלֶחַן עוֹרֵךְ.
 צָפוֹן. בְּרֵךְ. הַלֵּל. נִרְצָה.

סימני הסדר

טעם לשם 'סימנים'

קולמוסין רבים נשתברו כדי לבאר פרשה קטנה שבתורה אלו סימני הסדר, הטעים את הדברים בעל התפארת אי"ש מנובומונסק זיע"א (מכת"ק בהגדש"פ תפארת אי"ש ד"ה מה) ואלו דבריו:

ידוע כי סימנים נאמרו באבידה, ומה אבידה נמצא בזה הלילה המקודש, רק כי כשמתחיל האדם את הילוכו בזה העולם, לפעמים הוא נאבד מאביו שבשמים ומתרחק ממנו כאבידה שחביבה לבעליה ורחקה הימנו ואינו יודע מקומה, וכן אף האדם נאבד בתוך התאוות וטרדת הזמן, אך בפתע פתאום מזדעק מתוכו זעקה אהה - רחק ממני מנחם משיב נפשי' (איכה א טו), היכן אני בעולם, היכן אתה אבי שבשמים, איה הקדושה, ורוצה למצוא את אבידתו היא הקדושה והרוממות, ומיד הוא מתחיל לחזור אחריה, ומרחמים עליו מן השמים ומניחים לו מראי מקום וסימנים למצוא אבידתו, וזה עיקר הענין מה שאמרה התורה שמחזירים אבידה בסימנים (ראה ב"מ כז). כי אין לך אבידה גדולה משאדם מאבד את עצמו מאביו שבשמים.

וזה ענין הסימנים שעושים בזה הלילה, כי בגלות האדם נאבד, ומצרים היתה שורש הגלויות וממילא גם שורש האבידות, וכך גם כן בגאולה היא שורש כל הגאולות, ולזה עשו הסימנים דייקא בעת יציאת מצרים, שיכול למצוא את האבידה בסימנים ולשוב לאביו שבשמים דווקא בזה הלילה.

עוד הוסיף שם נופך על ענין זה, כי אמרו חז"ל (עירובין נד:) 'אין תורה נקנית אלא בסימנין', ופסח הוא

קודם חג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, ולזה עושים סימנים בחג הפסח בכדי שיזכו לקנות את התורה בקנין לאחר מכן בחג השבועות.

סימני הסדר בתורת ה'אורח לחיים'

בהגדה של פסח פרי חיים^א (דרוש קדש ורחץ) הובא דברי קודשו על סדר הסימנים שאותם חוקקו במשענותם ראשונים כמלאכים מסדרי ההגדה שכל דבריהם כגחלי אש ורמזו בהם דברים נשגבים ורמים, ואלו דבריו, ביציאת מצרים 'פסח ה' על הפסח' שדילג השם יתברך על סדר ההדרגה והעלה את ישראל למדריגה העליונה של שער החמישים כדי שח"ו לא ישתקעו ישראל בעומק טומאת הקליפות לנצח, ולצורך כך היו צריכים להוריד אור נשגב ונורא ממקום גבוה שכוה.

והביא שם לבאר דבר זה מהרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, כי האדם צריך לתקן את מידותיו, והמידות הם שבע שהם 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות', ועל דרך העבודה הרי כנגד החסד צריך לתקן מידת האהבה, וכנגד הגבורה צריך לתקן מידת היראה, וכנגד התפארת צריך לתקן מידת ההתפארות שלא ישתמש בה אלא לשם שמים, וכן כל המידות. ומפני שכל מידה כלולה מכל שבע המידות, לכן יש בסך הכל מ"ט מידות לתקן, והם המ"ט שערי קדושה, ולאחר שנכנס בכולם אז זוכה וניתן לו במתנה

א. מכת"ק של הרה"ק ר' אברהם חיים מזלוטשוב זיע"א בעל 'אורח לחיים'.

שער החמשים, שהוא מכונה בשם 'עולם המחשבה', ואז יש לו גדלות המוחין ודביקות בהשי"ת.

ואמנם במצרים ניתן להם אור גדול זה לפני העבודה במ"ט מידות, כדי להעלותם מטומאת מצרים ולהוציאם מיד הקליפה, אך חזרה ונסתלקה מהם, והוצרכו למ"ט ימי הספירה לתקן את כל מ"ט המידות ולהיכנס במ"ט שערי קדושה, עד שיזכו שוב להארת שער החמשים בחג השבועות.

וכן הדרך תמיד בעבודת האדם, כי כשמתחיל בעבודה נותנים לו מן השמים אור גדול, וכמו שדיבר הרוקח בקדשו (הקדמת הרוקח) כי 'אין תוקף חסידות כבתחילתה', ולאחר מכן הוא נלקח ממנו וצריך האדם להתייגע בעבודתו לבדו עד ששיג אל השלימות.

וזהו שאמר קד"ש הוא הקדושה הבאה מלמעלה שלא בכוח האדם אלא שמקרב אותו השם יתברך בחסדו הגדול בהליכתו בתחילה בעבודת ה'.

אחר כן נוטלים ממנו הגדלות וחוזר לקטנות כדי שיזדכך ויוסיף בעבודתו, וזהו ורח"ץ שצריך לרוחץ ולזכך את עצמו, ואז שוב יזכה לאור הגדול לו זכה בתחילה ולהתקרב להשם יתברך, ואז זוכה לקדושת שער החמשים, שהוא עניין חג השבועות שבו קיבלו את התורה.

ומכיון שזכה לקבל את התורה צריך לנהוג כפי הדרך הקדושה הזו היא דרך התורה, שהיא 'פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן' (אבות פ"ו מ"ד), וזה **ברפס**, שכשילך לנום על משכבו יהא ה'כר' שלראשו אך 'פס' כף ידו וכסתו בארץ, שזה 'על הארץ תישן'.

ואף יהא דרכו באוכלו פתו וסעודתו ברח"ץ שהוא כדרך העני ש'דרכו בפרוסה' (פסחים קטו:) שזהו 'פת במלח תאכל' 'מיעוט תענוג'.

ולאחר גיעת האדם במה שניתן בידו משמים, כשזוכה ונותנים לו במתנה את שער החמשים הוא דרך התורה כאמור, זוכה לדעת כיצד לשוב בתשובה על עוונותיו ש'המאור שבה מחזירו למוטב' (איכ"ר

פתיחתא ב), כי כשעדנה לא זכה לאור התורה הוא מזכך את מידותיו אך עדיין לא נודע לו כיצד יכפר על העבר, וכשנפתח לו אור התורה זוכה לעשות תשובה. וזה **מגיד** שהתורה מגדת לו, **רחצה** כיצד ירחיץ את ה'ה"א' אחרונה של שם הוי"ה^ב שנפגמת בעוונות, שהיא המלכות כנסת ישראל שמנודה לדודה הקדוש בשמים עבור עוונות ישראל ח"ו.

ובבוא האדם לכך נעשה **מוציא**, שקורא חפשי ליצר הטוב שהיה כבוש תחת יד היצר הרע. עד שזכה ביגיעתו שנתנו הקדוש ברוך הוא בידו ונצחו, וזהו **המוציא** שמוציא שהוא רמז ליצר טוב [כי היצר הרע נקרא 'חמץ'^ג].

ויאסור את יצר הרע בקרבו בזיקים לבל יפעול רע, ולא יבטלו לגמרי ליצר הרע, כי נמצא מאבד ישובו של עולם^ד, אלא שיתחום את כוח היצר רק לדבר מצווה או לדברי הרשות שהם לצורך עבודת ה', וזהו **מרור** שהוא היצר הרע שהוא מר, **בורך** שקושרו ואוסרו בידו שהוא שליט עליו והוא בידו למען ישמשו לצורכו לעבודת ה'.

וכשגדול אויביו הוא היצר ישלים עימו, אזי יכול לערוך את שולחנו ולעבוד את בוראו יתברך גם באכילתו ובמעשיו הגשמיים, ולא עוד אלא שאף עוזרו לצורך גבוה, וזה **שולחן עורך**.

ובזאת אף מלאך רע יענה אמון שאף הוא יברכו ויודה על עבודתו את ה', שהרי אף היצר הרע מלאך קדוש הוא ורצונו לבל יצייתו לו למרוד במלך מלכי המלכים ברוך הוא ח"ו, ויברכו ויהללו לאדם כשלא יטה אליו אוזנו ויעשה רצון קונו, וזה **ציפון** שהוא היצר הרע, ששבעה שמות יש לו ליצר הרע ואחד מהם 'צפוני' (עיין סוכה נב.), **ברך** שיברכו ויודה לו.

ואז כשזכה לכל זה כשיפתח את פיו להודות ולהלל להשם יתברך, שזה **הלל**, יהיה רצוי לפני השם יתברך כשעובדו בתום לבבו בשני יצריו, וזה **נרצה**.

שכאשר רצו אנשי כנסת בגדולה לבטל יצר התאוה 'איבעו ביעתא בת יומא לחולה ולא אשכח' - נצרכו לביצה שנולדה באותו היום לרפואת חולה] שפסק החשק ליישובו של עולם, כמ"ש שם ברש"י ד"ה 'חבשוה' במס' סנהדרין, וברש"י ד"ה 'ביעתא' במס' יומא.

ב. ועוד הוסיף שם כי 'תשובה' היא אותיות 'תשוב' ה', היינו שע"י שישבו להשי"ת מעוונותיו יזכה להשיב ולחבר ה"א אחרונה דשם הוי"ה שהוא מידת מלכות עם אות וא"ו דשם הוי"ה שמרמז למידת יסוד המשפיע למלכות. **ג.** זהו "ק ח"ב קפב, ח"א רכו; ועוד. **ד.** כמ"ש בגמ' (יומא סט; סנהדרין סד).

סימני הסדר באור משנת ה'אור פני משה'

לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, וזה תפקיד האדם בעולם הזה להיות משים עצמו כשור לעול וכחמור למשא לשאת במשא הקודש שבכתף ישאו לזכך את חומרו ולהכין עצמו לעמוד לשרת לפני הקדוש ברוך הוא, ובזמן קדוש כזה הוא ליל הסדר שבו מתחדש המהות הישראלית בעת זו נוטל האדם כוח ועצות לעבודת ה' כל ימי השנה כולה, ובסימני הסדר שסימנים עשה בתורה וקנה אותה רימז בעל ההגדה את עבודת האדם, ואלו דברי קודש של **האור פני משה** (שה"ש ד"ה הנה הפליא).

קדש, שצריך האדם לקדש עצמו במצוות ומעשים טובים ולהתקרב להשם יתברך.

ורחין, שגם צריך לשוב אל ה' בתשובה בחרטה על העבר בקבלה ובקשה על העתיד¹.

כרפס, והיה אם נצחו ליצרו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה' (ברכות ה.) שהוא כרפס, 'כר' 'פס' שיזכיר אותו את היום שבו יוצע לראשו 'כר' בקברו ועליו יניחו 'פס' הם לוחות ארונו.

וכשיחזור האדם ויעורר את עצמו לתכליתו בזה העולם שלא לשקוע בהבלי העולם ולהתפתות בכשרון היצר על ידי זה - **יחין**, שרומז ליצר הרע שהוא 'יורד ומתעה ועולה ומרגיז' (ראה ב"ב טז. וברש"י ד"ה במתניתא) שמראה עצמו לפני בני האדם רק כשהוא מסיית להם ואינם זוכרים מחציתו השני שעולה ומסטיין על האדם ובזה מתפתים לו.

מגיד, גם היצר הרע יהיה מגיד ואומר לו - **רחצה**, לרחוץ עצמו בתשובה ומעשים טובים. 'שברצות ה' דרכי איש גם אויבו ישלים עימו' (משלי טז ז) ויהיה עובד ה' בשני יצרו.

מוציא מצה, שעל ידי מה יכול האדם לזכות לעמוד בקשרי המלחמה הגדולה הזאת ולהתגבר בעזרת ה' על היצר זה על ידי מצה שמרמזת לענווה ושפלות שהוא דקה ונמוכה כנודע

מספרים הקדושים שדווקא על ידי ענווה ושפלות אפשר לנצח את היצר הרע¹.

מרור, והמצה היא 'מוציא' את המרור שהם המידות רעות שמרים כלענה שהם - **כורך**, שקשורים ואחוזים בו באדם משעת לידתו ש'עיר פרא אדם יולד' (איוב יא יב).

וכבל הסדר והדברים האלו שמייעצים לו לאדם כך הוא דייקא באדם שלא זכה לזה להיות עיקר יגיעו בתורת ה' יומם ולילה כמו שכתוב (ברכות ה.) 'אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה' ורק אחר כך כתב 'ואם לאו יזכיר לו יום המיתה' שזהו העצה שכתב כאן בסימן ה'כרפס'.

אך באמת אם בתלמיד חכם עסקינן הרי שבתורתו מנצח הוא ליצר הרע ואין צריך לבוא לעצת יום המיתה, אלא שמדבר באיש שאינו תלמיד חכם וזהו עצתו לנצח יצרו הרע, ומרומז דרך דרש אף דרך התלמיד חכם כיצד לנצח יצרם בסימנים אלו, ואלו המשך דבריו.

שולחן עורך, שצריך לייע עצמו בתורה יומם ולילה לא ישבותו, ש'שולחן ערוך' מרמז לתורה כמו שכתוב (ב"ב כב.) 'אכלו בשרא שמינא אפתורא דדהבא'² 'ואין לו [לאדם נגד היצה"ר] רפואה בדוקה מזה'.

צפון, שעל ידי עצה זו בלבדה יוכל לנצח את יצרו שהוא צפון וטמון בלב האדם ומבקש המיתה בכל יום.

ברך, מלשון 'מבריכין את הזמורה' (ראה ר"ה ט: ועוד) פירוש כופין אותה, והיינו שיזכה לכפות את יצרו.

וכל מה שיזכה לנצח היצר על ידי התורה הוא בתנאי שאין לו כוונה למען כבוד עצמו ושיהללוהו בשערים על מעשיו אלא רק למען כבוד שמו יתברך אז יזכה על ידי התורה הזאת לנצח את היצר ותהיה לו התורה תבלין נגד היצר, וזה - **הצ"ל**, שמהללים לו בני אדם ומשבחים אותו על מעשיו הוא אינו מזיק לתורתו רק אם אין כוונתו לשם כך אלא עושים זאת מעצמם כמו שכתוב (נדרים סב.) 'וסוף הכבוד לבוא', וזה

לתלמידים עד שאתם הולכים אצל אביי לגרם עצמות כלומר ללמוד שלא לשובע: תו אכלו, בואו ולמדו הלכות צהובות ומרווחות אצל רבא: והיינו שמדמים שם הלימוד לאכילה, ומה שהוסיף לומר האור פני משה 'אפתורא דדהבא' הוא לפום רהיטת הלשון ולא נמצא במקור.

ה. וזהו 'רחצה' שרוחץ ומטהר מעשיו הראשונים. 1. **כדאיתא** בכתבי האר"י (שער תיקוני עונות פ"ו) 'ענו"ה גימטריא סמא"ל, לרמז מי שיש בידו ענוה אין סמא"ל שולט בו'. 2. **בבבא** בתרא שם א' 'דאמר להו לרבנן אדמגרמיתו גרמי בי אביי תו אכלו בשרא שמינא בי רבא'. וברש"י, 'דאמר להו לרבנן, שהיה רגיל לומר

- **נרצה**, שרק שבח מבני אדם לבדם בלא כוונה לשם כך הוא נרצה לפני הקדוש ברוך הוא כעולה וכקרוב.

רמיזת סימני הסדר במשנתו של הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א

הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א אמר פעם אחת לפרש את סימני הסדר בדרך רמז, לעורר האדם להרבות בצדקה והכנסת אורחים באופן היותר משובח, וכך יזכה לכפרת עוונות, וכה דרש:

קדש ורחץ - הרוצה לקדש עצמו להשם ולרחוץ עצמו מכתמי העבירות, עליו לקחת את ה**כרפס** הרומז על 'כר' ו'פת' ו'לקיים בהם יחץ' - לתת מחציתם לעניים המתארחים אצלו, ולקיים בכך מצות הכנסת אורחים באופן המובחר. **מגיד רחצה מוציא** - שאם יבוא אליו אורח עני, מיד 'יגיד' לו לעשות 'רחצה' דהיינו ליטול ידיו לאכילה, ולברך 'המוציא'.

ואם אתה עושה כן, אזי **מצה מרור** - יצא ממך כל המרירות שבלבך ותיפטר מכל צרותיך.

בורך שחן עורך - אל תניחה לאכול בחדר צדדי, אלא הזמן אותו לכרוך את פיתו ליד שולחן הערוך בטרקלין הבית.

ובזכות זה **צפון ברך** - תתברך בריבוי זהב שנאמר בו (איוב לו כב) 'מצפון זהב יאתה'. והלל **נרצה** כשתעמוד להלל ולהתפלל לפני השם יתברך תהיה רצוי לפניו וישמע לקול תפילותיך.

סימני הסדר לאור דברי האמרי נועם

באמרי נועם (ח"ג לפסח ד"ה סימן קדש^ז) דרש כמין חומר את סימני הסדר. כי ישנם ט"ו סימנים והם כנגד ט"ו מעלות טובות שאומרים בסוף פיוט 'אילו הוציאנו' יא.

קדש, כנגד 'שהוציאנו ממצרים'. כי יציאת מצרים היה למען יתקדשו ישראל בקדושה של מעלה, כמו שנאמר (ויקרא יא מה) 'כי אני ה' אלוקיכם המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים והייתם קדושים כי קדוש אני, וברש"י (שם ד"ה כז) 'אלמלא

לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות העולם, דיים'.

ורחץ, כנגד 'ועשה בהם שפטים'. שהקדוש ברוך הוא עשה בהם מכת חרב והרג ואבדן על ידי האותות והמופתים, ועל זה אמר, 'ורחץ' שהוא אותיות 'רוצח', שנקם באויביו כגמולם. ולאחר מכן אף 'רחץ' כביכול את בגדיו מדמם של האויבים, כדכתיב (ישעיה סג ג) 'ואדרכם באפי וארמסם בחמתי ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי'.

כרפס, כנגד 'ועשה באלהיהם'. ישנו דין ש'הרוצה לעקור עבודה זרה צריך לשרש אחריה' (ע"ז מה:), הקדוש ברוך הוא אף הוא עשה כן, שעקר מלבם ומלב כל העולם את עבודה זרה של מצרים, את היאור, את הטלה, ואת פרעה, בעבודה זרה עצמה החל ובעובדים לה כילה, ולזה בא ה'כרפס' שהוא 'רק', כי על ירק כתוב (במדבר כב ז) 'כלחוך השור את ירק השדה', ש'כל מה שהשור מלחך, אין בו סימן ברכה' (במדבר פ"כ ס" ד, וברש"י על הפסוק שם ד"ה כלחוך), מפני שהשור כשאוכל, עוקר הוא את המאכל עם השורש, ולזה אנו אוכלים ירק כנגד ועשה באלהיהם, לומר שעקרו הקדוש ברוך הוא כשור זה שמשרש מאכלו.

יחץ, כנגד 'והרג את בכוריהם'. במלחמת ארבעה מלכים את החמשה (בראשית יד), כתיב (שם יד טו), 'ויחלק עליהם לילה', ובמדרש (ב"ר מג ג) אמרו, 'שנחלק הלילה לשניים, וחלקו השני נשמר ובא לו' לניסים ונפלאות של ליל השמורים ליל פסח ביציאת מצרים. ובחצות הלילה הוא, המשומר ובא מששת ימי בראשית, 'הכה ה' כל בכור בארץ מצרים' (שמות יב כט). ולרמז על אותם שני חצאים, חצי המשומר מימות אברהם אבינו ע"ה, וחצות הלילה, שבהם ובזכותם ארע נס הבכורות, אומרים 'יחץ'.

מגיד, כנגד 'ונתן לנו את ממונם'. כי ידוע כי 'חכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים' (קהלת ט טז), והיינו כי העני גם אם ידבר דברי חכמה אינם נשמעים, ואימתי אינה בזויה ודבריו נשמעים, כש'בצל החכמה בצל הכסף' (שם ז יב), ולזה בטרם נבוא לדבר דברי חכמה היא דברי ההגדה מזכירים אנו ש'נתן לנו את ממונם'. עוד רמז, כי 'מגיד' עולה גימטריא א"ל הוי"ה שהם מספר ז"ן, רמז למזונות ופרנסה.

החדשה (ניו יורק תשס"ט) הוא בפסח אות א. יא. שבסוף הפייט כולל גם 'לכפר על כל עוונותינו'.

ח. כי בהברת לשון הקדוש של בני אשכנז אין ניכר החילוק בין 'פס' ל'פת'. ט. דורש 'מצה' מלשון הוצאה. י. בהוצאה